

Das Mehl für das Brot befand sich im Mehlkasten oder in den Strohkörben. Es wurde Hefenbrot gebacken. In einigen Dörfern wurde Hefen aus dem Fermentationsschaum der Pflaumen gemacht. Gut geformter Teig hat man im den Strohkörben oder in sogenannten GROHAČA gelassen, um aufzugehen. Mit dem Brotschieber wurde der geformte Teig in Brotbacköfen geschoben.

Wenn es im Haushalt zufällig kein Brot gab, machte man schnell "ZMEKALE, BAZ-LAMAČA oder PLACKE".

Das ist schnellgemachter, brotähnlicher Teig in der Bachröhre oder auf der Herdplatte gebachen.

Kuchenartiges Brot aus dem Weizenmehl wurde oft geschmückt. Aus dem gerollten Teig wurden Zöpfen, Vöglein Hasen oder andere Formen ausgeschnitten und als Schmuck auf die Oberfläche gelegt. Besonders schön war das Brot geschmückt, das zum Wochenbett mitgebracht wurde.

Diese Sitten pflegte man besonders in Südmoslavina. In den Dörfern wo die katholische Bevölkerung lebte, stand auf dem Weihnachtstisch Gugelhopf oder CIPOF (Kuchen aus dem Germteig). Im Dorf Čaire backte man auch Brot, das eine Ringform hatte und KOVRTANJ genannt wurde. Das Brot hing an einem Nagel auf dem Balken, durch das Loch wurde der Leinstraup durchgezogen. Die ser-

bische Bevölkerung in Ostmoslavina bachte zum Weihnachten hefeloses Brot ČESNICA, in das Geld gestellt wurde.

Heute kann man auch Frauen finden, die auf diese Weise Brot backen, haben aber keine Gelegenheit eigene Erfahrungen der jüngeren Generation überzugeben. Wie die Brotbacköfen mit ihrer Wärme verschwinden, so verlieren wir einen Teil aus dem Reichtum unserer Tradition. Nur noch zu verschiedenen Manifestationen werden Erinnerungen an unsere Vergangenheit und Brauchtum, als Teil des Bauernlebens, eroziert.

Literatura i izvori:

1. J. BUTURAC, Kutina, uz 200. obljetnicu župne crkve, Zagreb 1977.
2. N. GETVAJ, dokumentacija u Muzeju Moslavine iz 1963. godine
3. N. BEKOVIĆ, Život Srba graničara, Beograd 1986.
4. M. BOZICEVIĆ, Od Garića do Ilove i Cesme, Garešnica 1938.
5. J. NEUSTUPNY, Praistorija čovječanstva, Sarajevo 1960.
6. K. BIRKET-SMITH, Putevi kulture, Matica Hrvatska, Zagreb 1960.
7. Terenska istraživanja u selima: Osekovo, Potok, Stružec, Ilova, Batina, Rogoža, Veliko Vukovje, Trnava, Trnovitički Popovac, Podgarić, Kajgana, Tomašica, Klokočevac, Kutinska Slatina.

Dimitrije STEFANOVIĆ, Bjelovar

Vrijedan prilog očuvanju tradicijske kulture

Gordana Matunci: Narodna nošnja Bilogore - Veliko Trojstvo. Priručnik za rekonstrukciju nošnje. Kulturno-prosvjetni sabor Hrvatske i Zrinski, Zagreb - Čakovec, 1988.

Saznanje da se, među petnaestak mjesta širom SR Hrvatske, knjigom Gordane Matunci "Narodna nošnja Bilogore. Priručnik za rekonstrukciju nošnje", sada dostojno pridružilo i Veliko Trojstvo, kraj Bjelovara, svakako pričinjava veliko zadovoljstvo kako stručnjacima, tako i ostalim zainteresiranim poslenicima kulture. Kao i prethodni, iz obimnog i vjerovatno dugotrajnog projekta izdanja biblioteke "Narodne nošnje Hrvatske" Kulturno-prosvjet-

nog sabora Hrvatske, ovaj priručnik nastao je s namjerom očuvanja i sistematiziranja, ali i pravilne primjene narodnih nošnji Hrvatske na sceni.

Publikaciju o bilogorskoj narodnoj nošnji, autorica je priredila na primjerima muške i ženske nošnje Velikog Trojstva. Knjiga ima pet poglavlja i priloge, izuzev crteža načina i redosljeda oblačenja, kako je to navedeno u

sadržaju. Nakon predgovora urednika edicije Vladimira Salopeka, već u poglavlju uvodnih napomena ima određenih greški. Tako, primjerice, na str. 7 spominje se "...nekadašnje strelšte Pete Graničarske k u m p a n i j e", što znači č e t e i nedosljedno je prema prethodno navedenom "...Križevačke i Gjurgjevačke (opet nedosljednost, valjda Đurđevačke, op. autora p u k o v n i j e)", što je značilo r e g i m e n t e (sva spac. autor). O ostalim pogreškama kasnije, kroz tekst.

U istom poglavlju, slijede članci "Tekstilno rukotvorstvo" i "Opći osvrt na narodnu nošnju Bilogore", koji doprinose boljem razumijevanju i praćenju daljnjeg teksta priručnika. Tako, na str. 11, stoji slijedeće:

Ruho ima osnovnu upotrebnu funkciju, a kroz likovni izraz, često i magijski smisao. Iz narodne nošnje vidljiva je životna faza (djetinjstvo, djevojaštvo) i status pojedinca u društvenoj zajednici, osobito žene - udaja, materinstvo, zrela dob, udovištvo. I kod muške i kod ženske nošnje razlikujemo radnu i svečanu - blagdansku nošnju (...).

Nošnja Bilogore spada u takozvano nekrojeno ruho, jer se pojedini dijelovi odjeće izrađuju spajanjem ravnih komada platna." (potrebne isprave u citat unio autor).

Bilo bi korisno i privlačno da je dato i potpunije objašnjenje na osnovu čega se određuje životna dob i status pojedinca u društvenoj zajednici, kako bi se ova svojevrsna običajna skala očuvala za buduća istraživanja života seoskih sredina. Nešto dalje, o tome su date slijedeće kraće natuknice:

"...Imao je (lajbec, op. autora) dekorativnu i magijsku namjenu čuvanja od zlih pogleda i u r o k (uroka, ispravka autora)" (str.11);

"...Uz rubove čipke se provlači uska svilena vrpca p a n t l i k a, crvene, ružičaste, plave, zelene, smeđe ili crne boje, prema životnoj dobi žene i njenom društvenom statusu" (str. 23 pod "h", u opisu š p i c e, te potrebnog materijala na str. 26 pod "h"); i

"...P e č a, k a p c a i š p i c e su obilježje udate žene i prvi puta se obredno stavljaju nakon skidanja svadbenog vijenca. Žena ih je nosila do smrti. Peča je još praktično služila kao prikrivalo dječje zipke, za nošenje djeteta na krštenje, a pri pogrebu žene je vezana na raspelo (križ)" (str. 24).

U posebnim poglavljima, prvo je dat detaljan opis svakog pojedinog dijela ovog panonskog ruha, odnosno svakog odjevnog predmeta

m u š k e n o š n j e (rubaca - košulja na veliki i mali preklap; gaće - hlače; te škripljak - šešir; šubara i tkanica - pojas), zatim ž e n s k e n o š n j e (oplećak - bluza; podplećak - potkoušulja; podrubača - podsuknja; te kapca - kapica ili poculica; peča ili peča na dva vugla - marama i špice - poculica od čipke), kao i dijelova s istovjetnim nazivom za obje nošnje (lajbec ili zobunac ili zobunac natičak - prsluk; ferun - pregača; obojki - obojci; čarape i opanki - opanci). Dijelovi zimske gornje odjeće (kožun - krzneni kaput; kožunac - kožni prsluk bez rukava; zobunac - prsluk od čvršćeg sukna; surina - dugi ili kratki kaput od sukna u obliku kabanice; kepenak - kabanica od sukna; čov a - duga kabanica od sukna), ukratno su opisani na str. 11-12.

Vrijednost ove publikacije čine, u oba poglavlja iza opisa nošnji, objašnjenja o načinu i redoslijedu oblačenja, te načinu češljanja i ogavlju (za žene). Posebno su značajna uputstva o korištenju suvremenih industrijskih materijala za rekonstrukciju, opisana kroz dekompoziciju originala i date prijedloge za izradu nošnji, uz obavezu poznavanja navedene tehnike tkanja, vrste pređe i načina ukrašavanja odjeće, kako se to naglašava u poglavlju završnih napomena. Načinu održavanja i spremanja nošnje posvećeno je posebno poglavlje. Međutim, pri spominjanju i opisu podrubače prisutne su zbunjujuće nedosljednosti, kao što su: "...zatim se oblači p o d p l e ć a k, t e j e d n a, d v i j e ili t r i uškrobljene i izglačane p o d r u b a č e" (str. 23); "...nose se d v i j e, t r i ili č e t i r i podrubače" (str. 22 pod "b"); te "...ispod njih se oblači p o d p l e ć a k i d v i j e do t r i p o d r u b a č e" (str. 11, sve brojeve spac. autor).

Prijevod teksta u cijelosti na tri svjetska jezika (prevodioci na engleski jezik Iskra Devčić, francuski jezik Marija Semenov i njemački jezik Neva Kajnih) ukazuje na to da je knjiga namijenjena i zainteresiranim, prvenstveno stručnjacima, izvan Jugoslavije, što je bio razlog više da se izbjegnju neke, u današnje doba skoro ustaljene, pogreške. Kada čak zanemarimo većinu ne baš malobrojnih greški, ipak se ne mogu prihvatiti slijedeće: više puta spomenuti "konačni gumbi" (končani, ispravka autora); ispuštanje drugog retka teksta na str. 15, ize drugog "c" (sic !); te svakako pogreške u osobnim imenima (usporedi prezimena Jakšeković i Lovrenčević na str. 8, 36, 56 i 80).

Publikacija je opremljena i odgovarajućim prilozima. Uz literaturu i četiri dokumentarne fotografije (ali bez navedenih izvora u tumačenju ispod fotografija), na 16 stranica date su brojne fotografije u bojama (autori kojih su Branko Miletić i Miroslav Pacas). Pet tabli crteža krojeva izradila je Gordana Matunci, ali bez potrebnih tumačenja na samim tablama. Greške pri upućivanju iz teksta na crteže, svakako su se mogle izbjeći (gdje je tabla VI ?!).

U uvodnim napomenama, autorica zahvaljuje na pomoći i suradnji članovima folklorne grupe KUD-a Veliko Trojstvo, Gradskom muzeju Bjelovar, Etnografskoj zbirci Bilogorskog kraja u Velikom Trojstvu, Narodnoj

knjižnici "Petar Preradović" iz Bjelovara, te brojnim kazivačima, a posebno Zvonimiru Lovrenčeviću. Predstavljanje knjige priređeno je u Gradskom muzeju Bjelovar, dana 26. V 1988. godine.

Sve naprijed navedeno ne umanjuje nedvojni praktični značaj ove publikacije, rađene s puno entuzijazma, kako za etnologe i voditelje folklornih grupa, tako i za očuvanje vrijedno g dijela baštine i njegovanje tradicijske kulture Bilogorskog područja. Ujedno je time obogaćena i nešto veća prošlogodišnja bjelovarska izdavačka produkcija (6 knjiga sa ovdje spomenutom).

MUZEJSKI VJESNIK

GLASILO MUZEJSKOG DRUŠTVA SJEVEROZAPADNE HRVATSKE

(Bjelovar, Čakovec, Čazma, Grabrovnica, Kalinovac, Koprivnica, Križevci, Kumrovec, Kutina, Sesvete, Trakošćan, Varaždin, Varaždinske Toplice, Veliki Tabor i Virje)

TEHNIČKO UREDNIŠTVO

Stručni kolegij Gradskog muzeja Bjelovar

Glavni i odgovorni urednik: Goran Jakovljević

Tehnički urednik: Željko Vukčević

Uređivački kolegij: Goran Jakovljević (Bjelovar), Miroslav Klemm (Varaždin), Smiljka Marčec (Čakovec), Rastko Pražić (Kutina) i Oka Ričko (Koprivnica)

Muzejski vjesnik izlazi jedanput godišnje. Rukopise ne honoriramo i ne vraćamo. Za sadržaj i lekturu tekstova odgovaraju autori.

Glasilo solidarno financiraju muzeji sjeverozapadne Hrvatske.

Nakladnik: Gradski muzej Bjelovar

Za nakladnika: Božidar Gerić

Tisak. COLORPRINT Bjelovar

Broj 12 - Ožujak 1989.

God. XII.

Naklada: 800 komada

Naslovna stranica: Detalj metalne ograde ispred spomen-muzeja "Josip Broz Tito" u Velikom Trojstvu, rad Josipa Broza

Prijevod: Oka Ričko (Koprivnica), Marina Šimek (Varaždin), Miroslav Klemm (Varaždin) i Antun Šimunić (Osijek)